

Achoimre fheidhmeach

Tugann Andrews (2003), Lindahl (2016) agus Ní Chathasaigh & Ó Ceallaigh (2021) le fios go bhfuil tionchar suntasach ag inniúlacht teanga na múinteoirí tumoideachais ar a gcumas le bheith ina n-éascaitheoirí fá choinne foghlaim T2. Ní hamháin go bhfuil torthaí oideachais agus teanga na ndaltaí tumoideachais ag brath ar chumas na múinteoirí le cothromaíocht a aimsiú idir teagasc teanga agus gnáthfhorbairt churaclaim, ach braitheann siad fosta ar a gcumas le bheith ag feidhmiú mar eiseamláirí teanga, mar idirghabhálaithe teanga, mar mheasúnóirí teanga agus mar sholáthraithe teanga sa tseomra ranga. Taobh istigh de scoileanna ar leith, bíonn tionchar ag éiteas na scoile, bainistiú na scoile, tacaíocht ranga agus pobal na scoile ar cé acu atá nó nach bhfuil cultúr agus scileanna na scoile fabhrach d'fhoghlaim T2. Dar ndóigh, tá tionchar díreach ag an fhís, an beartas, agus an tacaíocht ón RO agus ón ÚO ar chumas na scoileanna agus na gcleachtóirí aonair le barr cumais na ndaltaí dátheangacha ardaidhmeannacha seo a bhaint amach.

Is foghlaimeoirí T2 iad an chuid is mó de na cleachtóirí i nGaelscoileanna, a bhíonn ag maireachtáil agus ag obair i sochaí atá aonteangach den chuid is mó, agus bíonn siad fostaithe i gcóras oideachais a cruthaíodh do theanga an fhorhmóir, ní nach ionadh. Mar sin de, ní cáineadh é ar chumas, gairmiúlacht ná díograis na gcleachtóirí seo a rá gur scil ghairmiúil í a bhfeasacht teanga, i dtaca lena bhfeidhmiú teanga agus a gcuid eolais ar oideolaíocht teanga - agus cosúil le scil ar bith eile atá ag cleachtóirí éifeachtacha, ní mór í a chothú le himeacht ama. Is iad oiliúint tosaigh agus FGL (FGM) an freagra air seo.

Chun oiliúint éifeachtach teanga a dhearadh agus a chur i bhfeidhm, sa chéad dul síos tá orainn suirbhé agus anailís a dhéanamh ar na bearnaí eolais agus na constaicí ar leith roimh an fhéinfheabhsú san earnáil faoi láthair. Tá sé ciallmhar amharc ar chleachtais agus deiseanna oiliúna atá ann faoi láthair agus iad a chur i gcomparáid leis na heispéiris agus torthaí taighde i ndlínsí eile.

Mar fhreagairt air seo, agus de bharr na moltaí in *A Fair Start Policy Report*, a deir “DE should provide additional focused support for the Irish Medium sector in the form of educational resources, Initial Teacher Education, TPL and leadership training”, rinne an RO an tionscadal seo a leanas a mhaoiniú. Rinneadh an taighde i measc sampla cleachtóirí, i sampla Gaelscoileanna i dTuaisceart Éireann idir Mí na Samhna agus Mí an Mhárta 2023, ag úsáid sonraí ó cheistneoir, agallamh agus fócasghrúpa.

Tá meascán de thaighde deisce agus taighde allamuigh sa tuarascáil seo a bhfuil sé mar aidhm aici cur leis an tuiscint s'againn ar an phróifíl bhonnlíne inniúlachta san earnáil. I measc na réimsí atá clúdaithe, tá oiliúint tosaigh teanga, cultúr teanga na scoileanna, úsáid na teanga, meonta agus muinín i measc cleachtóirí, cleachtais ranga lena n-áirítear Foghlaim Chomhtháite Ábhar agus Teanga (FCÁT), agus riachtanais oiliúna teanga. Cruthaíodh sraith trialacha inniúlachta, tagarmharcáilte ag an Chreat Comhchoiteann Tagartha Eorpach le haghaidh Teangacha (CCTE), sa dóigh is gur féidir le ceannairí agus cleachtóirí aonair bonnlíne a leagan dá n-inniúlacht teanga. Cruthaíodh uirlis féinmheasúnaithe do chleachtóirí aonair sa dóigh is gur féidir leo a riachtanais oiliúna a aithint agus a bheith treoraithe chuig deiseanna oiliúna atá ar fáil. Ar deireadh, cuirtear moltaí ar fáil do chleachtóirí aonair, ceannairí scoile, CnaG, an tÚO, an RO agus institiúidí tríú leibhéal ar an dóigh le próifílí teanga a neartú i scoileanna agus tugtar mionsonraí ar chlár oiliúna saincheaptha a chaithear a dhearadh leis na bearnaí reatha sa tsoláthar a dhruim.

Príomh-thorthaí

I suíomhanna Gaeloideachais, tá dlúthcheangal idir dea-thorthaí oideachais agus cothú rathúil na hinniúlachta T2. Ní féidir le hoideolaíocht éifeachtach i suíomh tumoideachais a bheith go hiomlán éifeachtach ach más féidir leis an mhúinteoir déileáil go tairbheach agus go muiníneach leis an fhoghlaim tríd an sprioctheanga theagaisc. Níor chóir amharc ar chumas labhartha na teanga mar an t-aon chritéar do rath teanga - ní mór díriú ar fheasacht teanga i gcomhthéacs níos leithne. Ní mór do gach múinteoir i suíomhanna Gaeloideachais, beag beann ar an ábhar, a ndícheall a dhéanamh a bheith ina n-úsáideoirí, ina n-anailísithe agus ina dteagascóirí cumasacha teanga.

Chomh maith leis sin, ní an múinteoir amháin a théann i bhfeidhm ar rath an dalta maidir le T2 a shealbhú agus a fhoghlaim. Tá ról lárnach ag cúntóirí ranga san fhorbairt seo, mar aon le ceannairí scoile a bhfuil sé de dhualgas orthu cultúr agus fíis a chruthú do theanga agus feabhas oideachais. Ar an ábhar seo, tá an taighde seo ag plé le cleachtóirí seachas le múinteoirí amháin chun anailís níos mó a dhéanamh ar na tionchair theanga ar dhaltaí.

- Oiliúint tosaigh

Conairí éagsúla dírithe ar chumas teanga

Ní raibh ach cainteoir dúchais amháin ón Ghaeltacht i measc na bhfreagróirí. Cé nach ionadh é sin, léiríonn sé gur foghlaimeoirí iad na daoine is inniúla san earnáil ó thaobh na teanga de. Ní cáineadh ná ábhar imní é seo, ach léiríonn sé go bhfuil cleachtóirí Gaeloideachais ar thuras teanga iad féin nach stopann agus iad fostaithe in earnáil an Ghaeloideachais.

Tá réimse conairí ann trína dtagann cleachtóirí isteach i bhfostaíocht san earnáil, agus tá tionchar díreach ag na conairí seo ar a bhfeasacht agus muinín teanga. Rinne roinnt múinteoirí speisialtóireacht sa Ghaeilge, agus mar sin de, tá sainoiliúint teanga acu. Rinne cuid eile cúrsaí ina bhfuil gné theanga. De réir cosúlachta, tugann na cúrsaí seo an oiliúint teanga atá de dhíth, i ndiaidh anailíse, áfach, níl an oiliúint leanúnach, dian, ná dírithe ar gach réimse den fheasacht teanga. Ar an taobh eile den scála, tá múinteoirí againn a dhéanann speisialtóireacht in ábhar eile nach Gaeilge é, agus nach bhfuair fíor-oiliúint teanga ar bith. Sna cláir theagaisc, ar nós TICO, ní nach ionadh go gcuirtear an bhéim ar scileanna ginearálta teagaisc, agus bíonn sé ag brath go hiomlán ar an chúrsa féin cad é mar a dhírítear ar theagasc trí Ghaeilge. Dearbhaíonn 100% de na ceannairí agus 69% de na múinteoirí a ndearnadh suirbhé orthu go bhfuil easpa oiliúna teanga sna cúrsaí reatha; deir 100% de cheannairí agus 39% de mhúinteoirí nach gcuirtear go leor béime ar oideolaíocht teanga. Deir 42% de mhúinteoirí nach raibh siad muiníneach as a gcumas teanga nuair a bhain siad an chéim amach, agus deir 54% nach raibh siad muiníneach leis an teanga a theagasc.

Tá an mhuinín atá tuairiscithe i gcumas teanga ard i measc cúntóirí ranga (74%), agus 67% de na freagróirí ag maíomh go bhfuil siad muiníneach as a gcumas leis an teanga a mhíniú do dhaoine eile. Is ábhar iontais é seo ó tharla go bhfuil réimse leathan cáilíochta acu. Ina measc, tá daoine nach bhfuil ach cáilíochtaí TGMO acu agus daoine a bhfuil céim acu sa Ghaeilge nó in ábhar eile. Níl saincháilíocht shoiléir ar bith de dhíth leis an phost seo a dhéanamh, agus faigheann go leor acu a gcáilíochta teanga agus iad fostaithe cheana féin.

- **Cultúr teanga na scoileanna**

Tiomantas láidir don Ghaeilge ach gan cur chuige comhaontaithe

I bhfianaise na dtorthaí, níl amhras ar bith ann go bhfuil na scoileanna, na haonaid agus na sruthanna Gaeilge tiomanta do bharr feabhais teanga. Is réamhriachtanas don fhostaíocht í inniúlacht sa Ghaeilge; ní dhéantar é seo a thástáil go foirmiúil de ghnáth, áfach, agus déantar an chuid is mó de na cinntí bunaithe ar cháilíochtaí nó ar roinnt ceisteanna sa teanga le linn an agallaimh.

Tá éiteas, fíis agus cur chuige teanga na scoileanna léirithe i bpolasaí teanga na scoile. Tá polasaí teanga ag na scoileanna uilig a d'fhreagair agus deir 60% de na ceannairí go ndéanann siad é a phlé le hearcaigh nua. Mar sin féin, níl sé seo ag teacht le dearcadh na foirne, mar deir 45% de na múinteoirí agus na cúntóirí ranga a ndearnadh suirbhé orthu nach ndearnadh é a phlé leo.

Deir 54% de mhúinteoirí agus 84% de chúntóirí nár tugadh meantóir dóibh ag an tús, agus cé go maíonn cuid acu gur freagraíodh a gcuid ceisteanna agus go raibh comhairle ar fáil, deir go leor acu go raibh orthu foghlaim de réir a chéile siocair go raibh na baill foirne eile róghnóthach le meantóireacht a thabhairt, tacaíocht teanga san áireamh.

- **Cumas, úsáid agus muinín na teanga**

- **Contanam de chumais agus muinín**

Mar a bheifeá ag súil leis, ó tharla go bhfuil siad ag obair i dtimpeallacht tumoideachais, measann 65% de mhúinteoirí go bhfuil siad iontach inniúil (C2) nó ar ardchaighdeán (C1) de réir Chomhchreat Tagartha na hEorpa um Theangacha (CCTE), agus maíonn 63% de chúntóirí go bhfuil siad ag leibhéal C1/C2. Dá ainneoin sin, deir 81% de mhúinteoirí agus 74% de chúntóirí go dtiocfadh leo a gcumas teanga a fheabhsú, cé go bhfuil siad measartha muiníneach. Maíonn níos mó ná 80% den dá dhream go bhfuil leibhéal sásúil Gaeilge ag cleachtóirí eile sna scoileanna s'acu ach tugann siad le fios go bhfuil leibhéal éagsúla ina measc. Deir 77% de cheannairí, 74% de mhúinteoirí agus 79% de chúntóirí go bhfuil baill den fhoireann ranga a bhíonn ag streachailt lena muinín teanga, agus admhaíonn 42% de na múinteoirí agus 58% de na cúntóirí a ceistíodh go mbíonn roinnt deacrachtaí acu ag déileáil le codanna den churaclam trí Ghaeilge.

Maidir le dúshláin airithe teanga, tá úsáid na gramadaí cirte sa Ghaeilge labhartha agus scríofa ar na deacrachtaí is mó a luaitear go ginearálta, agus deir 52% de chúntóirí go mbíonn siad ag streachailt leis an stór focal. Tuairiscítear réimse dúshlán eile, ina measc, tá an cumas le rialacha a mhíniú, an difear idir Gaeilge chaighdeánach agus chanúnach a thuiscint agus Gaeilge aduain a thuiscint.

Tá ar 92% den fhoireann teagaisc a ndearnadh suirbhé orthu a gcuid acmhainní Gaeilge féin a chruthú, agus tá ar 58% de chúntóirí ranga a bheith ag scríobh i nGaeilge, rud a thugann le fios go bhfuil ardchumas teanga de dhíth. Deir an chuid is mó de na freagróirí go bhfuil meon comhoibrithe agus piarmheasúnaithe ann, ach is cosúil nach cultúr é seo in achan áit agus braitheann sé ar an fhoireann agus an méid ama atá ar fáil fá choinne seo. Maíonn 63% de chúntóirí ranga go gceartódh siad meancóg ó chomhghleacaí dá dtabharfadh siad faoi deara í, agus deir 60% de cheannairí agus 68% de mhúinteoirí go mbeadh sé seo ag brath ar an duine agus an phearsantacht.

- **Cleachtadh sa tseomra ranga**

Easpa eolais ar oideolaíocht teanga agus FCÁT

Admhaíonn 80% de na freagróirí ar fad go bhfuil tionchar ag cumas an chleachtóra ar thoradh teanga na ndaltaí. Tá Foghlaim Chomhtháite Ábhar agus Teangacha (FCÁT) aitheanta mar mhodh éifeachtach le foghlaim teanga a chumasc le gach ábhar sa churaclam, agus tá meánscoil amháin ag tabhairt faoi chlár póilótach a bhfuil cuma na maitheasa air i dtaca leis seo. Mar sin féin, maíonn 69% de mhúinteoirí nach bhfuil eolas ar bith acu nó nach bhfuil ach giota beag eolais acu ar an chur chuige seo, agus ardaíonn sé seo go 84% i measc na gcúntóirí ranga. Creideann 60% de cheannairí gurb é léirtheagasc teanga an cur chuige is fearr, ach creideann 54% de mhúinteoirí agus 53% de chúntóirí gurb éifeachtaí an cur chuige cumaisc, agus luann 92% de na freagróirí ar fad gur gá cothromaíocht a aimsiú idir teagasc an ábhair agus teagasc na teanga.

- **Riachtanais oiliúna**

Riachtanais oiliúna teanga a bhfuil cúis leo agus constaicí praiticiúla roimh FGM/FGL

Tá suim san oiliúint bhreise ard, cé go maíonn 80% de cheannairí go gcuirtear deiseanna rialta oiliúna ar fáil don fhoireann, áfach, maíonn breis agus 60% de na múinteoirí agus 68% de na cúntóirí a ceistíodh nach gcuirtear go leor deiseanna ar fáil dóibh, le 62% de mhúinteoirí agus 42% de chúntóirí ag maíomh gurb annamh a bhíonn an comhrá ann.

Maíonn breis agus 50% de mhúinteoirí agus cúntóirí nach bhfuil siad ar an eolas faoin oiliúint a chuireann an tÚO ar fáil, agus deir formhór an dá dhream nach bhfuil siad ar an eolas faoi na hábhair atá ar fáil ar an Mhol Gaeilge nua a chruthaigh an tÚO. Tá an tuairim ann nach bhfuil béim ar oiliúint teanga ar chlár oiliúna an ÚO, agus deir formhór acu nach bhfuil siad ar an eolas faoi dheiseanna oiliúna atá ar fáil nó go bhfuil sé doiligh teach orthu. Tá na constaicí atá tuairiscithe roimh an oiliúint roinnte go

measartha cothrom idir an t-am a fháil, an costas a íoc, a bheith spreagtha leis an obair a dhéanamh agus cúrsaí fóirsteanacha a aimsiú.

Léiríodh suim i gcúrsaí éagsúla agus bhí cúrsaí ar shaibhreas teanga, cúrsaí ar chruinneas teanga, agus cúrsaí ar theagasc na gramadaí ar na cinn is mó éilimh, b'fhearr i bhfad le daoine cúrsaí creidiúnaithe a theagasctar ar an láthair aghaidh ar aghaidh (59%) agus ansin cúrsaí aisioncronacha (29%).

Conclúid

Léiríonn na torthaí seo gur gá gan glacadh leis go bhfuil leibhéal arda d'fheasacht teanga ag daoine bunaithe ar an chumas atá tuairiscithe nó ar cháilíochtaí. Tá leibhéal éagsúla teanga i measc múinteoirí agus cúntóirí ranga agus tá sé thar a bheith tábhachtach cúlra teanga, conair foghlama agus leibhéal mhúiníne na gcleachtóirí a thuiscint, mar tá tionchar díreach acu seo ar inniúlachtaí taobh istigh de scoileanna agus idir scoileanna. Bíonn cothú, tacaíocht agus meantóireacht leanúnach de dhíth ar scoileanna teanga i gcónaí, agus tá ar chleachtóirí agus ceannairí monatóireacht ghníomhach a dhéanamh ar a ngnóthachtáil teanga. Ní mór polasaí agus treoir shoiléir a bheith mar bhonn faoi seo lena chinntiú go mbíonn cleachtóirí ar an eolas faoina ról mar eiseamláirí teanga.

Lena chois sin, léiríonn an tuarascáil an tionchar suntasach atá ag inniúlacht teanga na gcleachtóirí agus ag an chultúr teanga go ginearálta sna scoileanna ar thorthaí teanga na ndaltaí. Faoi láthair, tá easpa feasachta agus saineolais ann maidir le Foghlaim Chomhtháite Ábhar agus Teangacha (FCÁT) a chur i bhfeidhm go héifeachtach. Tugtar le fios sa tuarascáil fosta go bhfuil straitéisí níos fearr de dhíth fá choinne aiseolas ó phiaraí agus piarmheasúnaithe, agus le haiseolas ceart teanga a chur ar fáil. Is féidir é seo a bhaint amach trí thuiscint níos fearr a fháil ar a ról mar anailísithe agus múinteoirí teanga.

Nuair is cuí, ba chóir do sholáthraithe na hoiliúna tosaigh athbhreithniú a dhéanamh ar an bhéim a chuireann siad ar inniúlacht teanga agus ar oideolaíochtaí teanga. Aontaíonn siad siúd ata cáilithe cheana féin go bhfuil feabhas de dhíth agus tugann siad le tuiscint go mbeadh siad toilteanach tabhairt faoi oiliúint. Mar sin féin, léiríonn an easpa sainoiliúna teanga mar aon le constaicí praiticiúla agus tosaíochtaí atá ag teacht salach ar a cheile go bhfuil práinn le cur chuige nua i leith na hoiliúna, a dhíríonn ar chúrsaí saincheaptha gaeleoideachais atá bunaithe ar an ghá atá ann seachas ar an ghá a mheastar a bheidh ann.

Moltaí

Caitheadh cleachtóirí aonair, ceannairí scoile agus an tÚO níos mó tuisceana a léiriú ar thábhacht na hinniúlachta teanga i gcomhthéacs níos leithne mar atá mínithe sa tuarascáil seo. Dar ndóigh tá scileanna ginearálta teagaisc thar a bheith tábhachtach, agus oibríonn an tÚO go crua i dtaca leis seo, ach tá inniúlacht teanga ina réamhriachtanas d'inniúlacht an chleachtóra san earnáil seo, ní féidir neamhaird a dhéanamh di mar sin. Is féidir cur chuige *laissez-faire, ad hoc*, píosa ar phíosa i leith na forbartha teanga a bheith ann mar gheall ar réchúis, ar thosaíochtaí atá ag teacht salach ar a chéile, ar easpa deiseanna fóirsteanacha agus ar na constaicí a shíltear a bheith roimh FGM/FGL. Mar atá léirithe, is féidir le measarthacht maidir le hinniúlacht teanga tionchar díreach a bheith aici ar thorthaí teanga na ndaltaí a bhíonn ag brath go mór ar an ionchur teanga atá curtha ar fáil i bpobal na scoile uile.

Cuirtear tús leis an fhorbairt teanga le linn na hoiliúna réamhsheirbhíse, mar sin de, moltar go láidir go gcuirtear daoine atá ag iarraidh a bheith ina gcleachtóirí Gaeloideachais ar an eolas faoin tábhacht atá leis na scileanna breise atá de dhíth le bheith rathúil san earnáil. Ba chóir dóibh, nuair is féidir, soláthraithe tríú leibhéal a roghnú a ndíríonn a gcúrsaí go mór ar inniúlacht teanga, eolas faisnéiseach ar theanga agus oideolaíocht teanga. Ní mór do na soláthraithe seo, agus curaclaim á gcur le chéile acu, tuiscint a bheith acu ar impleachtaí na bhfoghlaimoirí teanga a bheith ina n-eiseamláirí teanga. Ní mór dóibh fosta an spás a chur ar fáil sna cúrsaí leis an bhonn láidir teanga a thabhairt do dhaoine faoi oiliúint ónár féidir leo scileanna ginearálta teagaisc a foghlaim agus ansin a chur ar fáil sa rang. Ní hionann an réim theanga a úsáidtear sa tseomra ranga tríú leibhéal agus an réim a úsáidtear i naiscoileanna, bunscoileanna agus iar-bhunscoileanna; bíonn réimeanna áirithe teanga de dhíth ag na céimeanna éagsúla, mar sin de, dhéanfaid sé maitheas do mhic léinn oiliúint a fháil ar na difríochtaí seo.

Ba chóir do cheannairí scoile agus cleachtóirí aonair atá ag obair san earnáil faoi láthair cuidiú le cultúr de bharr feabhais teanga a threisiú ina scoileanna, rud a chuireann le dea-chleachtas atá san earnáil cheana féin agus in áiteanna eile, agus a bhaineann leas as an dea-chleachtas sin, mar atá leagtha amach sa tuarascáil. Ba chóir dóibh úsáid a bhaint as na huirlisí measúnaithe atá curtha ar fáil sa tuarascáil le bonnlíne a leagan do chumas teanga agus muinín ina scoileanna. Ba chóir go mbeadh treoir shoiléir ann do na baill foirne siúd a bhfuil forbairt teanga de dhíth orthu, chuig na deiseanna oiliúna agus na soláthairtí atá ar fáil leis na constaicí roimh oiliúint bhreise a mhaolú.

Chomh maith le bealaí soiléire creidiúnaithe a chur ar fáil don fhorbairt teanga, ní mór don ÚO a bheith ag obair le CnaG agus le hinstiúidí tríú leibhéal le cúrsaí agus deiseanna saincheaptha don oiliúint

teanga a dhearadh, bunaithe ar an fhianaise sa tuarascáil seo. Is iad cláir iomlána tríú leibhéal an caighdeán is airde i dtaca leis seo; is gá, áfach, go mbíonn siad seo solúbtha agus fóirdheonaithe le ligean do chleachtóirí leas a bhaint astu. Dóibh siúd nach bhfuil ag an leibhéal sin, thig le cláir eile atá ar fáil iad a chur ar an bhealach seo. Sa ghearrthéarma, ba chóir cúrsaí gonta, fócasaithe, aitheanta a dhearadh agus a réachtáil ar bhonn píolótach ar an tsuíomh, le hábhar forbartha ar líne agus cúltaca nuair is féidir.